

Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi
Cilt 4, Sayı ,2, 2020, 1-28

International Journal of Childrens Literature and Education Researches
Volume 4, Number 2, 2020, 1-28

Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Zihinsel Çerçeve de Görselleştirilmesinde Bir Etkinlik Örneği: Edebiyattan Sanata Dönüşüm *

Merve KILIÇ**
Yıldız Teknik Üniversitesi

Talat AYTAN***
Yıldız Teknik Üniversitesi

Özet

Metin vasıtasıyla çocuğa aktarılan imgelerin dimağda nasıl karşılık bulduğu, günlük hayat içerisinde edindiği veriler hırkasına ne şekilde büründürüldüğü gözlemlenemeyen bir noktadır. Bu araştırmada çocuk edebiyatı eserinin tamamının, belli bir kısmının, bir sayfasının veya bir cümlesinin kalemler aracılığıyla kâğıda aktarılması zihinsel imgelerin de dışı vurulmasını sağlayacağı fikrinden hareketle ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin okudukları edebî bir eserin diledikleri bir bölümünü görselleştirmeleri amaçlanmıştır. Araştırmada belirli bir durumu aydınlatmak maksadıyla güncel bir olguyu gerçek yaşam içerisinde değerlendiren durum çalışması deseni yöntemine başvurulmuştur. Araştırmada çocuk edebiyatı eserlerinin görselleştirilmesi (resimleştirilmesi) bağlamında ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinden okudukları edebî eserleri resmetmeleri istenmiştir. Araştırma neticesinde öğrencilerin okudukları eserleri resim hâline dönüştürme çalışmaları esnasında dimağlarında en büyük tesiri bırakan bölümleri veya sayfaları; kendi yaşamlarından en fazla iz taşıyan kısımları kâğıda dökme eğilimi gösterdikleri saptanmıştır. Araştırma neticesinde öğrencilerin yazılı bir metni görsel bir metne çevirebildikleri gözlemlenmiştir. Öğrencilerin uygulamanın edebî eserden beyaz perdeye aktarımın benzeri olduğunu farkına vardıkları ortaya konmuştur. Okuma kitabı tercihi noktasında aynı eseri görselleştiren öğrencilerin eserdeki farklı bölümlere yöneldikleri fakat görsel anlatım teknikleri, renk seçimi, çizim ayrıntıları ile bireysel farklılıkları ve hayal etme yeteneklerini sergiledikleri tespit edilmiştir. Okumanın okuyucusu ile anlam kazanan bir süreç olduğu görsellerin çeşitliliği ile gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Metni Dönüştürme, Görselleştirme

*2. Uluslararası Eğitimde Yeni Arayışlar Kongresi sözlü bildirisinin genişletilmiş hâlidir.

**Yüksek lisans öğrencisi, sorumlu yazar, mrv-klc-94@hotmail.com

***Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, talataytan@gmail.com

Abstract

It is an unobservable point how the images conveyed to the child through the text respond in the middle, and how the data obtained in daily life is wrapped in the cardigan. In this study, it is aimed to visualize a part of a literary work that middle school 7th grade students wish, based on the idea that transferring the whole, a certain part, a page or a sentence of the child literature work to the paper through pens will also reveal the mental images. In the research, the case study pattern method, which evaluates a current phenomenon in real life, was used to clarify a particular situation. In the study, in the context of visualizing (illustrating) children's works, secondary school 7th grade students were asked to paint the literary works they read. As a result of the research, the sections or pages of the students that had the greatest impact on their minds during their studies to transform the works they read into pictures; It has been determined that they tend to pour the parts with the most traces of their own life on paper. As a result of the research, it was observed that the students were able to translate a written text into a visual text. It was revealed that the students realized that the application was similar to the transfer from literary work to the big screen. It has been determined that students who visualize the same work at the point of reading book preference tend to different sections in the work, but exhibit visual expression techniques, color selection, drawing details, individual differences and imagination skills. It has been observed with a variety of visuals that reading is a process that makes sense with the reader.

Keywords: Children Literature, Text Conversion, Visualization.

Giriş

Edebiyat Nedir?

Edebiyat, kişinin duygu, düşünce ve hayallerini kendine has bir dil aracılığı ile estetik kurallar dâhilinde yazılı ve sözlü olarak ifade etmesidir (TDK, 2019). Günümüzde edebiyat; tarihsel, sosyal ve kültürel olandan hareketle, dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliklerine ve eserlerine verilen genel addır. Burada asıl olan edebî metindir. Çünkü edebiyatla ilgili her türlü etkinliğin merkezinde edebî metin bulunmaktadır (Aktaş, 2009). Dil mahsullerinin topyekûn hasletlerini tarihî akış içerisinde üreten, inceleyen ve geliştiren edebiyat; hedef kitlesi, etkilendiği edebî saha, kültürel değişimler gibi pek çok etkene binaen şekillenmektedir. Nitekim Türk edebiyatı dönemlerine Klasik Türk edebiyatı, Tanzimat edebiyatı, Servet-i Fünûn edebiyatı gibi adlandırmalar yapılması, edebî sahanın yönünün değişmesi, millet ve devlette yaşanan değişimler ile yakından ilişkilidir. Hemen pek çok kelimedede olduğu gibi edebiyat kelimesinin kökeni Arap diline, dilin “adb” kelimesine dayanmaktadır (Meriç, 1988). Görgü, terbiye, davet etme, hayat biçimine dair gözlemlerden oluşma gibi anlamlara tekabül etmektedir. “Edb” kelimesine dair farklı açıklamalar söz konusudur ki Ebu Zeydu'l – Ensari “güzel bir nefis riyazatı ve herhangi bir fazilet” biçiminde tanımlarken Seyyid Şerif Cürcani “herhangi bir yanlışı düzetmeye yarayan bilgi” olarak tarif etmiştir. Fransızca karşılığı “littérature” olmakla birlikte edebiyat, Latince “littera” kelimesinden türetilmiştir. Stendhal edebiyatı “ yol boyunca gezdirilen ayna” olarak tanımlarken Georgi Plehanov ise “Edebiyat ve sanat, hayatın aynasıdır.” ifadesi ile edebiyatın gerçek yaşamdan izler taşımasına bir başka deyişle konusunu gerçek yaşamdan almasına göndermede bulunmuştur. Cemil Meriç'e göre edebiyat, “Bir toplumun ifade vasıtasıdır” (Işık, 1982). Toplumun ifade vasıtası olan edebiyat bu sebeple toplumun aynası vazifesini üstlenmelidir. Sartre “Yazmayı düşünen bütün gençlere şu ilke sorusunu sormaz mıyız hep; ‘Söyleyecek bir şeyiniz var mı?’ Bunun anlamı şudur; Başkalarına aktarılacak kadar değerli bir şeyiniz var mı?” ifadesinde yazma eyleminin neticesi olan edebiyata atıfta bulunmuş yazmaya değer bir bilginin, olayın veya olgunun olmadığı durumlarda yazmanın anlamsızlığına değinmiştir. Moliere “edebiyat; gençliği yetiştirir, yaşlılara zevk verir, ikbalde süs, felakette teselli ve sığınak olur.” ifadesinde edebiyatın zor zamanlarda dayanma gücü verecek bir çıkış olduğuna, nitekim genç neslin zihinlerini yetiştirmek ve ufuklarını geliştirmek için önemli vazifeler üstleneceğine değinmiştir. Namık Kemal “İnsan topluluklarının gelişmesi, her şeyden önce dil ve edebiyatlarının ilerlemesine bağlıdır.” ifadesinde dil ve edebiyat ilişkisi ile birlikte dilin akabinde kültürün milleti birbirine bağlayan soyut kültürel değerine şerh düşmektedir. Goethe “Edebiyat, dünya vatandaşıdır ve kendini millî gösterdiği ölçüde ilginçtir.” sözüyle edebiyatın evrensel ve bölgesel olma durumuna dikkat çekmiştir. Nitekim aynı hususta Ahmet Hamdi Tanpınar “ Bir edebiyat “millî” olduğu nispette, “milletlerarası” değere sahip olur.” sözleriyle millî olanın elde edilmesiyle evrensele açılmanın mümkün olacağını dile getirmektedir. Charles De Boses “Edebiyat, iki ruhun arasında bir tesadüf noktasıdır.” cümlesiyle edebiyata oldukça farklı bir açıklama düşmüştür. Zira iki ruh yazar ve okuyucu olarak tasavvur edildiğinde eser iki farklı dünyanın rastlaştığı edebî coğrafya vazifesini görmektedir. “Edebiyat savunma değil, tanıklıktır.” sözleriyle İnci Aral edebiyatın yaşanan olanlara, tarihe, yazarına yaptığı şahitliği dile getirmektedir. Edebiyat denildiği zaman şu anlaşılır: Söz ve manayı, yani insan dimağında yer eden her türlü bilgileri ve insan karakterinin en büyük duygularını, bunları dinleyenleri veya okuyanları çok alakalı kılacak surette söylemek ve yazmak sanatı. Bugün içindir ki edebiyat, ister nesir hâlinde olsun, ister nazım şeklinde olsun, tıpkı resim gibi, heykeltıraşlık gibi, bilhassa musiki gibi, güzel sanatlardan sayıla gelmektedir.” Atatürk bu sözleriyle edebiyat ve diğer sanat dalları arasındaki münasebete dikkat çekmekle birlikte gerek toplumsal hayatta gerekse kişinin üzerinde bıraktığı bireysel etkilerine dikkat çekerek kavramın çok boyutluluğunu gözlemlemiştir. Açıklama ve tanımlamalardan da hareketle edebiyatın evrensel ve millî yönü olduğu; yazarının etkisi ile meydana geldiği bu sebeple yazardan izler taşıdığı; duygusal, tarihî, psikolojik pek çok konuyu ele alacağı, hedef kitlesinin ilgi, ihtiyaç ve tutumlarına göre şekillendiği gibi hususların söz konusu olduğu görülmektedir. Sıklıkla estetik kaygılarla (Gelişen edebî yaklaşımlar ve akımlar çerçevesinde estetik algısı ve beklentisi değişmeler göstermiş, edebiyattaki varlığı tartışmaya açık hâle gelmiştir.) içinde bulunduğu çağın ve toplumsal çevrenin etkisinde dil aracılığı ile meydana gelen ürünler toplamının oluşturduğu sahaya edebiyat denir.

Çocuk Edebiyatı Nedir?

Edebiyat, malzemesi dile dayanan sözlü ve yazılı verimlerin tamamı olarak adlandırılmaktadır. Çocuk edebiyatı ise, edebiyat genel kavramı içinde yer almakla birlikte, kendine özgü şekil ve içerik özellikleri bakımından farklı bir tanımlamaya ihtiyaç duyulan kavramdır (Aytaş, 2003). Çocuk edebiyatının kendine özgü bir tanımlama gereksinimi hedef kitlesinin ihtiyacı ve ana sınıfından başlanarak okur-yazarlık konusunun temel konusunu teşkil etmektedir. Çocuk edebiyatının kendine özgü bir tanımlama gereksinimi hedef kitlesinin ihtiyaçları, tutum ve düzeylerine göre şekillenmektedir. Dil eğitiminin yanı sıra okuma eğitiminde de önem arz eden çocuk edebiyatı eserlerinin içeriği, niteliği hedef kitlenin ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda şekillenmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri vasıtasıyla edinilen söz varlığı unsurları temel anlam, yan anlam, mecazî anlam ve zıt anlamları ile birlikte açıklamaları dâhilinde farklı hususlara aktarımda bulunurlar. Bahsi geçen aktarım, bireyin çağrışım alanını zenginleştirir ve anlatım becerilerinin daha doğru, güzel ve etkili kullanımında kolaylık sağlamaktadır (Baş, 2010). Çocuk edebiyatı ürünleri olan çocuk kitapları okul öncesi dönemden başlayarak bireye gerekli olan becerilerin edinilmesi sürecinde zenginleştirilmiş bir çevre teşkil etmektedir (Çılgın, 2006). Çocuk edebiyatı eserlerinin aracılığıyla edinilen kelime hazinesi Türkçenin kullanımında kolaylık sağlamaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri söz varlığının ediniminde, aktarılmasında, pekiştirilmesinde ve çeşitlenmesinde köprü vazifesi görmektedir. Çeşitli konuların ve düşüncelerin çocuklara uygun olarak sanatla söylendiği veya yetişkinler için kaleme alınan fakat çocuklara da hitap eden eserlerin yekûnu çocuk edebiyatını oluşturmaktadır (Demiray, 1965). Bebeğin annesi ile başlayan dinleme ve konuşma becerilerine dayanan dil etkileşim süreci, anlama ve anlatmaya yönelik dil çalışmalarıdır. Ritmik çocuk edebiyatı ürünleri anne ve babaların destekleri ile meydana gelmekte ve dil kullanımında önemli gelişmeler sağlamaktadır (Baş, 2010). Erken dönemlerden itibaren doğru seçilmiş kitaplar ile gerçekleştirilecek olan okuma aktivitelerinin çocukların güçlü bir kişilik geliştirmesinde önemi büyüktür (Yükselen vd., 2016). Çocuk edebiyatı sahasında kullanılacak dilin bireyin içinde doğduğu ve yaşadığı toplumun kültürel değerlerinin devam ettiricisi olduğu unutulmamalı, hedef kitleye görelilik ilkesine binaen hareket edilmelidir (Temizyürek, 2003). Bireyin yaşamı üzerinden önemli etkiye sahip olan kitapların seçiminde dikkat edilmesi gereken birçok durum bulunmaktadır (Dwyer ve Neuman, 2008). Dikkat edilmesi gereken hususları, estetik zevk uyandıracak nitelikte olması, mesajın okuyucuya sezdirilerek verilmesi, hedef kitleye görelilik olarak sıralamak mümkündür. Edebiyat çocuğu birtakım etkinliklere yönlendirmekte, ana dilinin gelişimine katkıda bulunmaktadır (Oğuzkan, 2001). Yönlendirmeler ile birlikte çocuğun dil gelişimi ile paralel olarak edebî bir zevk de meydana gelmektedir. Çocuk edebiyatı, kavramına dair argümanlarda, çocuk edebiyatının ilk çocukluk dönemi olarak isimlendirilen 2-6 yaş evresinden çocukluk döneminin sonu kabul edilen 14 yaşının sonuna değin bir döneme hitap ettiği vurgusu yapılmaktadır (Balıcı, 2012). Çocuk edebiyatı ürünlerinin hedef kitlesinin yaş aralığı göstermektedir ki keşfeden, öğrenen ve deneyen bir kitle söz konusudur. Çocuk edebiyatına dair tartışmalarda çocuksu edebiyat mı, çocukların kaleme aldığı eserleri kapsayan edebiyat mı, çocuklara yönelik yazılmış eserler mi gibi pek çok soru söz konusudur. Çocuk edebiyatı eserinin yazarının ve hedef kitlesinin kim olduğu konusundaki bu tartışmalarda Enginün (1987), çocukların okuması için oluşturulmuş bütün eserleri kapsadığını fakat ayrı bir çocuk edebiyatı alanının gerekli olmadığını ifade etmiştir. Kitaplar çocuklar tarafından, deney ve gözlem yapabilecekleri gizemli laboratuvarlar olarak algılanmaktadır (Dayıoğlu, 2007). Zira yaşamın erken evrelerinde deneme yanılma yolunun çocuklara cazip geldiği evrede tecrübe edilemeyecek durum ve olguların anlamlandırılması sürecinde kitaplara ihtiyaç artmaktadır. Çocuk edebiyatı eserleri salt ilköğrenim sürecinde olmaksızın daha evvelinde ana sınıfı düzeyinde de okuma alışkanlığı kazanmada önem arz etmektedir. Bilhassa “Resimli Çocuk Kitapları” hem duyarak öğrendiği kelimeleri görerek tanımasını hem duymadığı sözcükleri görerek öğrenmesini sağlar. Duydukları ve gördükleri arasında ilişki kurmaya çalışması, düşünmeyi öğrenmeye başlamanın ilk evresidir (Alpay, 1965). Düşünmeyi öğrenmeye başlama sürecinde çocuk edebiyatı eserlerinin önemi, kelime hazinesinin oluşması ve zenginleşmesindeki yeri yadsınamaz. Kitabın bireyin gelişiminde her zaman vazgeçilmez kaynak olarak tanınması, kitap okuma alışkanlığının yerleşmesi sürecinde olumlu etki yapması, ayırt edici özellikleri arasında sayılmaktadır (Kara, 2012). Çocuk edebiyatının yazar kitlesi, muhtevası, okuyucu niteliği, hedefleri gibi pek çok değişken eserlerin oluşum sürecini etkilemektedir. Bu sebeptendir ki çocuklara yönelik kaleme alınan eserler dikkatle ve özenle meydana getirilmelidir.

Sanat ve Edebiyat

Duygu, düşünce, tasarı, güzellik gibi pek çok mefhumun aktarımında kullanılan metotların tümüne ve anlatım neticesinde meydana gelen eserler ve üstün yaratıcılığa sanat denir (TDK, 2019). Bir işi yapmadaki ustalığa, o işin inceliklerine vakıf olmaya sanat ifadesini kullanmak mümkündür. “Sanat, sıradan insan için, din ve kamu yaşamıyla bağlantılı olduğu zamanlardaki kadar önemli değildir.” (Russell, 2013). İnsanlık tarihinin hemen her döneminde çağın toplumsal gerçekleri ile birlikte ortaya çıkan sanat ve sanatsal yönelimler kimi zaman dinî, kimi zaman askerî vakaların içerisinde görülmektedir. Sanat eserinin duygusal ve düşünsel yönden alıcısını etkilemesi ve etki düzeyi kalıcılığını, estetik değerini ortaya çıkarmaktadır. Kant, sanatın hiçbir amacı olmadığını tek amacının kendisini gerçekleştirme olduğunu yalnızca dehaların sanatı oluşturabileceğini ifade etmiştir. Zarifoğlu, sanatın insanın sesi olduğunu bu sebeple insana ait olanın dışı vurum yolu, dışı vurulmuş ürünü olacağını belirtmiştir. Hegel (1994), sanatın güzellik kavramının doğada var olan güzellikten üstün olduğunu, insan aklının ürünü olduğunu ifade etmiştir. Marks ise, yaratıcı bir eylem, insan ve doğanın karşılıklı etkileşim aşaması açıklamasında bulunmuştur. Tolstoy bir sanat eserinde olmazsa olmazın eserin yaratıcısı ile onu algılayan kişi arasındaki duygu alışverişi olduğunu belirtmiştir (Tolstoy, 2007). “...sanatın süreci bir sarsıntılar (ya da belki voltlar diyebilirim) silsilesinden oluşur, çünkü sanat son derece güvenilir bir ileticidir. Bizim görevimiz, alıcılarımızı iyi çalıştırmaktır” (Winterson, 2018) ifadesinde sanatın aktardığı iletinin yazarı kadar alıcısının kabiliyeti ile de alakalı olduğunu belirtmektedir. Duyguların dışı vurumu, güzel ve estetik olanın aktarımı gibi bakış açıları doğrultusunda yorumlanabilecek olan sanat kavramının kendi içerisinde alt başlıkları mevcuttur. İşitsel veya fonetik sanatlar, ritmik dramatik sanatlar, güzel sanatlar gibi ayrımların alt başlıklarında müzik, resim, heykel, tiyatro, pantomim gibi sanatlar mevcuttur. Beardsley, “...sanat eserinin estetik değeri olabilmesi için, insanlarda uyandırdığı yaşamıyla bir bağı olması gerekir.” (Moran, 2018) ifadesinde sanat eserinin gerçek hayatla, yaşanan zamanla ilişkili olmasının, değerli olması hususunda bir kriter olduğunu ifade etmiştir. Wilde “...”, bence dünya tarihinde iki önemli dönem var. İlki sanatta yeni bir ifade biçiminin ortaya çıkışı, ikincisiyse yine sanat için yeni bir kişiliğin ortaya çıkışı.” sözleri ile sanata ve sanatçıya vurgu yaparak birinin ötekenden bağımsız düşünülmesinin dünya sahnesindeki elzem konumuna dikkat çekmiştir. “Allah'ın yarattığı bir şeyi bire bir aynen kâğıt -veya tuval mi diyorsunuz-, işte onun üzerine geçirmenin neresi sanat olabilir ki?!” görsel sanatların bir kolu olan resim sanatının temel argümanlarından olan Platon'un “mimesis” kavramının karşılık geldiği resmin doğanın taklidi olması durumuna dikkat çekmektedir. Sanat ve doğa ilişkisine dair Cervantes ise sanatın tabiatın üstün olmadığını, tabiatı tamamladığını dile getirmiştir. Sunay Akın “Bilim ve sanat, toplumlar için bir kuşun iki kanadı gibidirler. Bu iki kanadı kullanan toplumlar uçarlar ve özgür olurlar.” cümlesinde toplum içerisinde bilim ve sanatın vazgeçilmez unsurlar olduğunu, birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu ifade etmiştir. Nurettin Topçu (2016) “Sanat, sonlu âlemde ebediyen tatmin bulamayacak olan hareket iradesinin, sonsuzluk hülyasında tatmin aramak için hayal gücüne dönüşmesidir. Bu, iradenin kendi kendine, tek başına yetmeyişidir. Sanat, diyoruz yine, tabiatüstünün tabiatı, Bir olanın çokluk âleminde aranması, yolumuzu saptıran, genellikle sonuçsuz kalan, iradeyi kendi kendisiyle çeliştiren, hatalı bir arayıştır.” ifadeleriyle sanatın alt başlıklarından olan edebiyat boyutuna değinmiştir. “Şiir, resim, tiyatro, sinema, metafizik bir temele oturmalıdır. Hayatın ve hayat anlayışının en derin tabakasını dillendirmeyen, seslendirmeyen bir sanatın ömrü uzun olamaz.” Sezai Karakoç, sanatın uzun ömürlü olmasının en temel yolunu hayata dair ve hayattan oluşu olarak belirtmiştir.

Edebî metin, bir güzel sanat etkinliğidir (Aktaş, 2009). Sanat tarihi sürecinde edebiyat, müzik, heykel ve diğer sanat dalları arasında etkileşim bulunmaktadır. Nitekim sanat dallarının iç içe geçerek ürün meydana getirmesinin yanı sıra sanatçıların birden fazla sanat dalına olan kabiliyetleri ve ürünleri arasında olan ilişki, sanat dalları arasındaki geçişleri göstermektedir. Edebiyat ve sanat ilişkisi incelendiğinde edebiyatın sanat dalları arasında olması hasebiyle sanatın kapsayıcı olduğunu, edebiyatın sanatın aktarım yollarından biri olduğunu ifade etmek mümkündür. Edebiyat ve sanat arasındaki ilişkiyi ürün odaklı açıklamak gerekirse edebî bir ürünün estetik kaygı taşıması, seçici olması, konusunu toplumdan günlük hayattan alması, özgün olması, hayal gücüne dayanması sanat ile olan ortak noktalarını göstermektedir. İnsan var olan ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla bir kültür tabakası oluşturmaktadır. Sanat, doğa ve kültür bilimlerinin aksine öğretme amacı gütmeksizin sezdirme, hissettirme ve çağrıştırmaya yöntemleri ile aktarım sağlamaktadır. Edebiyat ise diğer pek çok sanat

dalında olduğu gibi düşünülen, tasarlanan gerçekliği eserin bağlı olduğu zihniyet çerçevesinde yorumlayarak insani bir özelliği somut bir şekilde ifade eder. Sanatın gerçekliğin yorumu olması anlamlandırma ve değerlendirme gayreti, edebiyat içerisinde de söz konusudur. Sosyal bilgiler dersinde edebî ürünlerin kullanımının olumlu ve olumsuz etkileri hususunda yapılan araştırmada öğretmen adaylarının eğitimi olumlu etkileyeceğini ifade ettikleri belirlenmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002). Ortaya çıkan neticeden de hareketle edebî ürünler salt edebiyat ve Türkçe derslerine ait kavramlar olmamakla birlikte disiplinler arası kullanıma müsaittir. Disiplinler arası çalışma hususunda edebiyat ve beyaz perde arasındaki münasebet en bilinen örneklerdendir. Son dönemlerde rağbet gören edebî bir eserin beyaz perdeye ve televizyona aktarılmasının olumlu yönleri yadsınmayacağı gibi bireyi zihni bir tembelliğe sürüklediği de yok sayılamaz. Kitapla okuyucuya açılan geniş hayal gücüne dayalı pencerenin filmlerle birlikte yönetmen tarafından tasarlandığı unutulmamalıdır. Okuyucunun kitaptaki gibi hayal etmesine boşlukları tamamlamasına gerek kalmadan hâlihazırda var olan şemayı yalnızca seyirci konumunda tükettiği bir ortam oluşmaktadır. Nitekim olumsuz yanlarının yanında edebî eserlere dikkat çekmesi, merak uyandırması olumlu yanlarındandır. Resim ve edebiyat sanatları arasındaki ilişki yazı bağlamında düşünüldüğünde, kitap resimlemenin iki sanat dalı arasındaki ilişkiyi M. Ö. 2. Yüzyılda kurduğunu söylemek mümkündür. Çin, Orta Asya ve Mısır'da ilk kez uygulanan minyatürlü el yazmalarının ardından Yunan, Roma, Avrupa ve İslam medeniyetleri boyunca devam ettirildiği görülmüştür. Gerek ressam şairler (iki sanat dalında yapıt ortaya koyanlar), gerekse şair, yazar ve ressamlar arasındaki münasebetler edebiyat ve resim sanatı arasında geçişlere olanak sağlamaktadır. Eugene Delacroix Faust ve Hamlet; Honore Daumier Don Kişot ve Gargatua'dan konuları çizim ve renklerle tuvale aktararak resmetmiştir. 19. yüzyıl şairi Lautremont'un "Maldoror'un Şarkıları" adlı kitabı sürrealistler tarafından resmedilmiştir. Edebî eserin resimleştirilmesinin yanı sıra resim sanatına dair karakterlerin oluşturulması veya resim sanatına dair bilgilerin metnin içeriğine giydirilmesi de ilişki kurma yollarındandır. Nitekim betimsel yönü ağır basan edebî eserlerin görselleştirmeye müsait olduğu verilen kavram veya olgunun detaylı anlatımının çizime mahal vermesi söz konusudur. Keoslu Simonides "Şiir konuşan bir resimdir; resim ise sessiz bir şiirdir." ifadesiyle edebiyat ve resim arasındaki dönüşüme dikkat çekmiştir. Ekfrasis, görsel sanatlara dair bir yapıtın yazılı ve sözlü olarak ifade edilmesidir. Görüntü ve yazın arasında bağ kuran "ekfrasis" terimi Yunanca kökenlidir. Birbirini besleyen iki kaynak mahiyetindeki edebiyat ve resim (Buğra, 2000) salt sanat başlığı altında değil tarih konusu ile de düşünülmelidir (Asal, 2013). Türkiye'de 2015 yılında edebiyat ve resim arasındaki ilişkiye dikkat çekmek amacıyla "Türk Sanatında Resim ve Edebiyat İlişkisi" sergisi ve Doğan Hızlan söyleşisi gerçekleştirildiği görülmektedir. Resim ve edebiyat arasındaki ilişkinin en yoğun yaşandığı dönem Cumhuriyet yıllarıdır (Çolak, 2017). Cumhuriyetin ilanı ile birlikte değişimlerin idealize edildiği resim ve romanların yanında, Kurtuluş Savaşı'nın övgüyle betimlendiği eserler de söz konusudur. Edebiyatın malzemesi dildir resmin ise malzemesi renk, ışık, gölgeler, karanlıklar ve desenlerdir. Edebiyatta kelimeler gerçek, mecaz, soyut ve yan anlamlar minvalinde düzenlenirken resimde ressam anlatmak istediğini çizgiler, şekiller, karartmalar ve ışığın farklı tonlarını fırça darbeleriyle yeni bir bakış açısında aktarır. Edebiyat ve resim sanatının bireysel yönünün yanı sıra toplumsal boyutuna dikkat edilmelidir, zira gerek edebî eser gerekse resim, kişinin var olan potansiyelinin dışı vurumunun yanında dönemine, toplumuna ışık tutmaktadır. Sanat eseri bir bakıma döneminin ve yazarının aynası vazifesini üstlenmektedir.

Yöntem

Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul'da bir okulda öğrenim gören 7. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Çalışma gönüllülük esasına dayandırılmış, çizimler gönüllü öğrenciler tarafından hazırlanmıştır. Çalışmaya 18 öğrenci katılmıştır. Katılımcılar 8'si erkek 10'u kız olmak üzere 18 öğrenciden meydana gelmektedir. Çalışmada pastel boya, sulu boya, kara kalem gibi çeşitli materyal ve teknikler kullanılmış, resim sanatına dair farklı çalışmalar yapılmasına imkân tanınmıştır. 7. sınıf düzeyinde eğitim öğretim gören öğrencilerin okudukları edebî eserleri (roman, hikâye, masal...) görselleştirmeleri esasına dayanan çalışmada uygulama ön plana alınmıştır. Kitap seçimi, sanatsal bakış açısı kazanma, okunan esere yorum katma hususunda belirlenen düzey öğrencilerin yeterlilikleri araştırma örnekleminin 7. sınıf öğrencileri olmasında etkili olmuştur. Öğrencilerin teoride sanat türleri arasındaki geçişlerin mümkün olma durumunu doğrudan somut verilerle ortaya koymaları çalışmanın uygulanabilirliğini göstermektedir. Araştırmada belirli bir durumu aydınlatmak amacıyla güncel bir

olguyu gerçek yaşam içerisinde değerlendiren durum çalışması deseni yöntemine başvurulmuştur. Araştırma esnasında alan taraması yapılmış konuya dair hazırlanmış çalışmalar incelenmiştir. Araştırma kapsamında öğrencilere aşağıdaki kitapların yer aldığı okuma listesi dağıtılmış öğrencilerin içerisinde diledikleri kitabı seçmelerine olanak tanınmıştır. Öğrencilere resmetmek maksadıyla sunulan eserler listesi, öğrenciler tarafından listeye dâhil edilmesini istedikleri kitapların tavsiye edilmesi suretiyle ele alınmış, çocuk edebiyatı kapsamında sakınca arz etmedikleri gözlemlendikten sonra tavsiye listesine eklenmiştir. Deneysel sürecin ana materyali olan eserlerin listesinde ve seçiminde öğrencilerin fiilen görev almaları eserlerin kişisel ilgi, ihtiyaç ve tutumlar çerçevesinde seçilmesine olanak tanımıştır.

Tablo 1. Tavsiye Kitap Listesi

Kitabın Adı	Yazarın Adı	Ne Anlatılmaktadır?
Küçük Prens	Antoine De Saint- Exupery	Gezegenler arasında seyahat eden bir çocuk üzerinden yetişkin dünyaları anlatılmaktadır.
Haritada Kaybolmak	Vladimir Tumanov	Yeni bir kente alışmaya çalışan iki kardeşin ele geçirdiği harita ile yaşadıkları coğrafik maceralar anlatılmaktadır.
Şu Acayip Uzay	Tarık Uslu	Uzay, Samanyolu, gök cisimleri gibi astrolojik konular anlatılmaktadır.
Zamanın Kısa Tarihi	Stephen Hawking	Kozmoloji, fizik gibi alanların temel konularını evren içerisindeki olaylar ile birlikte anlatılmaktadır.
Mevlana'dan Seçme Hikâyeler	Mevlana (derleme) Celaleddin Rumi	Değerler eğitimi, erdemler gibi hususların Mevlana'nın "Mesnevi" eseri içerisindeki eserleri üzerinden anlatılmaktadır.
Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe	Paola Peretti	9 yaşında bir kız çocuğunun görme yetisini yitirmesi sonucunda hayatın anlamına yönelik yolculuğu anlatılmaktadır.
Olağanüstü Bir Gece	Stefan Zweig	Sıradan ve lüks bir yaşama içerisinde hayatını devam ettiren bir bireyin hayatını değiştiren deneyimi anlatılmaktadır.
Deyimler ve Öyküleri	Selim Gündüzalp	Sözlü kültürün ve yaşamın vazgeçilmez parçası olan atasözleri ve deyimlerin öyküleri, çıkış serüvenleri ele alınmaktadır.

80 Günde Devr-i Âlem	Jules Verne	Phileas Fogg adlı kitabın ana kahramanının arkadaşları ile girdiği iddia sonucu yardımcısı ile giriştiği macera dolu seyahat anlatılmaktadır.
Siyah İnci	Anna Sewell	Hayvan sevgisi, merhamet gibi konuların “Siyah İnci” adlı at üzerinden anlatılmaktadır.
Sen Çanakkale’nin Hangi Kahramanısın?	Volkan Arslan	Çanakkale Savaşı ve yaşanan olayların öyküleri anlatılmaktadır.
Ay Işığı Sokağı	Stefan Zweig	Kitap kahramanının akşam vakti sokak arasındaki yürüyüşü esnasındaki yaşadıkları anlatılmaktadır.
Fahrenheit 451	Rad Bradbury	Bilim kurgu tarzında kaleme alınmış eserde itfaiyecilerin yangın söndürmek yerine kitap yakım işinde görevlendirilmesi anlatılmaktadır.
Sadako ve Kâğıttan Bin Turna Kuşu	Eleanor Coerr	İkinci Dünya Savaşı ve Hiroşima Atom Bombası gibi tarihi olayları küçük bir kız çocuğunun hastalıkla savaşı üzerinden anlatılmaktadır.
Malcolm X	Sevgi Başman	Malcolm X’in hayatı anlatılmaktadır.
Çizgili Pijamalı Çocuk	John Boyne	II. Dünya Savaşı sırasında bir Alman askerinin 8 yaşındaki çocuğu ile kamplarda bulunan bir başka çocuğun dostluğu üzerinden savaş ve yaşananlar anlatılmaktadır.
Charlotte Bronten’in Gizli Maceraları	Laura J. Rowland	Charlotte Bronten’in yaşamı anlatılmaktadır.

Bulgular

7. sınıf öğrencilerinin okudukları kitapları görselleştirme çalışmalarına dair araştırma bulguları aşağıdaki gibidir.

Cinsiyet Değişkenine Göre Kitap Seçimi

Cinsiyet	Kitap Adı
Erkek	Küçük Prens
Erkek	Çizgili Pijamalı Çocuk
Erkek	Malcolm X
Erkek	Şu Acayip Uzay
Erkek	Zamanın Kısa Tarihi
Erkek	Ay Işığı Sokağı
Erkek	80 Günde Devr-i Âlem
Erkek	Sen Çanakkale'nin Hangi Kahramanısın?
Kız	Olağanüstü Bir Gece
Kız	Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe
Kız	Siyah İnci
Kız	Charlotte Bronten'in Gizli Maceraları
Kız	Deyimler ve Öyküleri
Kız	Mevlana'dan Seçme Hikâyeler
Kız	Fahrenheit 451
Kız	Sadako ve Kâğıttan Bin Turna Kuşu
Kız	Haritada Kaybolmak
Kız	Küçük Prens

Tabloda verilen bilgiler, öğrencilerin dağıtılan listeden kitap seçimlerine dayanarak erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran tarihî, bilimsel konulara daha fazla yöneldikleri gözlemlenmiştir. “Malcolm X”, “Sen Çanakkale'nin Hangi Kahramanısın?”, “Mavi Çizgi Pijamalı Çocuk”, “Şu Acayip Uzay”, “Zamanın Kısa Tarihi” adlı kitapları resme dönüştürme eğilimleri öğrencilerin tarihi konulara kız öğrencilere nazaran daha fazla rağbet gösterdiklerini göstermektedir. Deniz (2015), tarafından yapılan araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha fazla bilim-kurgu ve tarihsel konulu yapıtlara yöneldikleri saptanmıştır. Ak ve arkadaşlarının (2012) yaptığı araştırmada ise erkek öğrencilerin macera, siyaset ve tarih konulu eserlere kız çocuklarına nazaran daha fazla yöneldikleri gözlemlenmiştir. Karakaş (2013), 11- 12 yaş döneminde başlamak üzere kız- erkek çocukları arasındaki farklılaşmanın belirginleşeceğini ifade etmektedir. Bu farklılaşma beraberinde farklı yönelimler nihayetinde farklı konularda kitap arayışlarını getirmektedir. Arıcı (2008), 10-13 yaş aralığında

erkeklerin serüven, gezi, kahramanlık ve doğa kitapları tercih ettiklerini belirtmiştir. Alan taraması kapsamında konu ile benzerlik gösteren çalışmalar incelendiğinde yapılan araştırmanın cinsiyet bağlamındaki bulguları ile paralellik gösteren sonuçlar gözlemlenmiştir.

“Zamanın Kısa Tarihi”, “Şu Acayip Uzay” kitaplarının tercih edilmesi erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran bilimsel konulara daha fazla ilgi gösterdiklerini göstermektedir. Bilimsel kitaplara yönelim Deniz (2015) ve Ak (2012) tarafından yapılan çalışmalar ile aynı yönde sonuçlara işaret etmektedir. Çakıcı (2007), erkek öğrencilerin bilim, makine, spor ve macera konulu kitaplara yöneldiklerini ifade etmiştir. Örgün eğitim içerisinde öğrencilere yönelik hazırlanan bilim-kurgu kitaplarının erkek yaşlarda öğrencilere ulaşması konuya dair merak duygusunu oluşturmakta, derslerde daha pozitif yaklaşımlar sergilemelerine zemin hazırlamaktadır. (Hedef kitlenin “Fen Bilimleri” kapsamında ilk teması olan “Güneş Sistemi ve Ötesi” içerisinde “uzay araştırmaları” konusu işlenmektedir ki bahsi geçen kitaplarla konu bağlamında paralellik göstermektedir.)

“Küçük Prens” adlı yapıtın hem kız hem erkek öğrenciler tarafından tercih edilmesi, eserin öğrenciler arasındaki tanınmışlık seviyesini, cinsiyetler arasında fark gözetmeksizin canlılığını kaybetmediğini, ilgi çekici düzeyde olduğunu göstermektedir. Nitekim çizim esnasında aynı esere yığılma olmaması maksadıyla öğrenciler arasında görüşmeler yapıldığı bu sebeple “Küçük Prens” eserine yönelen birkaç öğrencinin de vazgeçerek başka eserlere yöneldiği saptanmıştır. “Zamansız masal”, “herkesin kitabı” gibi tanımlamalarla anlatılan eserin seviye ve zaman farkı gözetmeksizin herkes tarafından ilgi gördüğünü ifade etmek maksadıyla kullanılmaktadır. Beyreli ve Başoğul (2017), tarafından yapılan çalışma kapsamında Türkçe öğretmenleri ile görüşülmüş, okuma kültürü edindirme sürecinde yararlanılan ve/veya okunması önerilen çocuk kitapları sorulmuş en çok önerilen iki kitaptan birinin Küçük Prens olduğu saptanmıştır. Araştırmanın ilerleyen evresinde bahsi geçen eserin hedef kitlesine dair yapılan görüşmelerde öğretmenlerin eserin seviyesi hususunda mutabakat sağlanacak sonuçlar vermediklerini gözlemlenmiştir. İlgili araştırmada öğretmenlerin Küçük Prens adlı eseri cinsiyet veya seviye farkı gözetmeksizin öğrenciler tarafından okunabilecek eser niteliğinde görmeleri, yürütülen araştırmada cinsiyet farkı gözetmeksizin tanınması ve tercih edilmesi sonucu ile benzerlik göstermektedir.

“Haritada Kaybolmak”, “Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe”, “Siyah İnci”, “Olağanüstü Bir Gece”, “Sadako” gibi eserler kız öğrencilerin kurgusal, olay ağırlıklı eserlere daha fazla rağbet ettiklerini göstermektedir. Arıcı (2008), kız çocuklarının 10-13 yaşları arasında “duygusal kitaplar” tercih ettiklerini belirtmiştir. Karakaş (2013), kız çocuklarının duygusal hikâyelere yöneldiklerini ifade etmiştir. Yavuzer (2015), tarafından kaleme alınan yazıda kız çocuklarının romantik içerikli romanlara yöneldikleri ifade edilmiştir. Çakıcı (2007), kız öğrencilerin insanî ilişkileri ve duygusal yönü ağır basan kitapları tercih ettiklerini ifade etmiştir. İncelenen araştırmaların da ortaya koyduğu veriler yürütülen araştırmanın verileri ile paralellik göstermektedir.

“Siyah İnci”, “Sadako”, “Küçük Prens”, “Olağanüstü Bir Gece”, “Mevlana’dan Seçme Öyküler”, “80 Günde Devr-i Âlem”, “Ay Işığı Sokağı”, “Mevlana’dan Seçme Öyküler” eserlerinin gerek listeye alınması için tavsiye edilmesi gerekse çizim için tercihi cinsiyet farkı gözetmeksizin öğrencilerin klasik yazarlar ve eserlere yöneldiklerini, edebî bir çerçevede eserler tercih ettiklerini göstermiştir. Edebî türlere ait seçkin emsallerin dil eğitiminde kullanımı büyük ehemmiyet arz etmektedir. Bir lisanın iyi öğrenilmesi veya öğretilmesi o dilde meydana getirilmiş eserlerin, o kültürü yansıtan eserlerin kullanımı ile yakından alakalıdır (Göçer, 2010). Bu sebeple gerek çeviri eserlerde gerekse yerli edebiyat ürünlerinde öğrencilerin nitelikli eserlere yönelmesi başta zihinsel gelişim olmak üzere duygusal gelişimleri ve iç dünyalarını (Huck ve Kiefer, 1997) da olumlu yönde etkilemektedir. Arı ve Okur (2013) tarafından 100 temel esere yönelik yapılan çalışmada 100 temel eser içerisinde en fazla okunan yerli kitap listesinde “Mevlana Mesnevisinden Seçme Hikâyeler” adlı eserin zikredilmesi yürütülen araştırmada da “Mevlana’dan Seçme Öyküler” kitabının seçilmiş olması verisi ile paralellik göstermektedir. Yazılı edebiyat ürünlerinin ders materyali olarak kullanıldığı sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin klasik öğretim yöntemlerine nazaran; hoşlanma, farkına varma, ilgi çekme, istek duyma, kendini daha rahat ifade etme ve hissetme, anlama ve anlatma, zihinde canlandırma, önceki

öğrenmelerle ilişki kurma gibi beceriler bakımından daha yetkin oldukları ifade edilmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002). Salt edebiyat ve Türkçe dersleri bağlamında düşünmeksizin yapılan çalışmada görsel sanatların alt başlıklarından olan resim başta olmak üzere sosyal bilgiler gibi pek çok ders müfredatı içerisinde edebiyat ürünlerine yer vermek öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde fayda sağlamaktadır. Bu süreçte öğrencilere muhteva, üslup, biçim, dil ve anlatım gibi noktalarda nitelikli eserlerin sunulması eğitim kalitesini de artırmaktadır.

Öğrencilerin tavsiyeleri doğrultusunda hazırlanan listede 18 eserin 13'ünün yabancı edebiyat ürünü olması öğrencilerin yerli edebiyatta yeteri kadar yazar ve eser tanıyıp tanımadıkları sorusunu beraberinde getirmektedir. Nitekim Türkçe dersi kapsamında yapılan bir etkinlikte 5 yerli eserin seçilmesi dönemin şartları gereği ilgi duydukları tarzda yazarları ve eserleri henüz keşfetmemiş olmamaları ile de yakından ilgilidir. Bilgisayar oyunları üreten bir firmanın 1990 yılında "PC Book" isimli e-kitap görüntüleme programını geliştirmesiyle birlikte kitabın hüviyeti, oluşumu, okuyucuya ulaşım şekli de değişikliğe uğramıştır (Anameriç ve Rukancı, 2003). Kültürel, sanatsal, bilimsel, edebî içerikli çok çeşitli konuda tasarlanan çoklu ortam özellikli e-kitap uygulamalarının yabancı üreticiler tarafından geliştirilmesi, yaygınlaşması sürecinde kendi kültür sahasından eserler barındırmasını beraberinde getirmektedir (Turgut, 2018). E-kitap uygulamasının teknoloji tabanlı olması teknolojinin çocuklar arasındaki yaygınlığı düşünüldüğünde yabancı eserlerin hedef kitlede yaygınlaşmasında bir etken olarak sayılabilmektedir. Arı ve Okur (2013), tarafından 100 temel eserin okunma durumunu saptamak amacıyla yapılan araştırmada 100 temel içerisinde en fazla okunan 30 kitabın 19'unun yabancı edebiyat ürünü olduğu ortaya koyulmuştur. (Tercih edilme yüzdelerine göre; Pinokyo, 80 Günde Devr-i Âlem, Robin Hood, Alice Harikalar Diyarında, Heidi, Peter Pan, La Fontaine'den Masallar, Üç Silahşörler, Polyanna, Ezop Masalları, Define Adası, İnsan Ne İle Yaşar, Gülliver'in Gezileri, Oliver Twist, Tom Sawyer, Mutlu Prens, Andersen Masalları, Değirmenimden Mektuplar, Şeker Portakalı) Araştırma kapsamında hazırlanan listede ağırlıklı eserlerin yabancı edebiyat ürünü olması, "80 Günde Devr-i Âlem" eserinin bahsi geçen çalışma ve yürütülen çalışmada görülmesi alan çalışmaları ile yürütülen çalışmanın paralel olduğunu göstermektedir. Nitekim aynı araştırmanın bulgularından olan 100 temel eser içerisinde zevk alınarak okunan kitap listesinde "80 Günde Devr-i Âlem" eserinin ikinci sırada yer alması öğrenciler tarafından sevilerek okunduğunu göstermektedir. Gerek e-kitap uygulamaları, gerek 100 temel eser kapsamında öğrenciler için oluşturulan tavsiye listelerde yabancı kaynakların bulunması, gerek çağın ve öğrencilerin ilgi, ihtiyaçlarına karşılık veren eserlerin yabancı yazarlar tarafından kaleme alınması, tercihlerin yabancı edebiyattan yana yapılmasına sebebiyet vermektedir.

Hazırlanan resimlerde eserin bir cümlesini, bir sayfasını, tamamını özetleyen resimlerin yanında kapağa alternatif olacak resimler hazırlanmıştır. Öğrencilerin eserlerde çizim bağlamında yoğunlaştıkları bölümlerin farklılık göstermesi okunan kitapla kurdukları münasebetlere münhasır çizim tercih ettiklerini göstermektedir. Bu hususta birkaç çizime bakılacak olursa şunlar gözlemlenmektedir:

Siyah İnci Kitap Çizimi

Yukarıda verilen “Siyah inci” adlı kitabın çiziminde öğrenci, kitap boyunca ata dair okuduğu bilgilerin üzerinde bıraktığı tesirin genel aktarımını sağlamıştır. Kitabın tamamını esas alarak bir karakterin görselleştirilmesi söz konusudur. “Siyah İnci” ismine binaen resimde tema siyah beyaz kurgulanmış renklere başvurulmamıştır. Hazırlanan konsept içerisine yerleştirilen at figürü kitabın ana temasına paralellik gösterecek şekilde renklendirilmiştir.

Fahrenheit 451 Kitap Çizimi

Yukarıdaki çizimde öğrenci, kitabın bitiminin ardından edindiği bilgi ve izlenimler ışığında kitaba yeni bir kapak tasarlamıştır. Kitabın sembollerinden saydığı “kitap, yangın söndürme tüpü ve benzin bidonu” metaforlarını birbirleri ile ilişkilendirerek oluşturduğu resimde metne dair ipuçları yerleştirmiştir.

Sadako ve Kâğıttan Bin Turna Kuşu

Yukarıdaki çizimde öğrenci 75 ve 76. sayfaların “Sonsöz” bölümünün görselleştirilmesini yapmıştır. Öğrenci, iki sayfanın toplamda oluşturduğu izlenimi resme dönüştürmüştür. İlgili bölümde sınıf arkadaşlarının turna kuşlarını tamamlaması, kitabın dünyanın dört bir yanına yayılması işlenmektedir. Öğrenci dünyanın çevresini, içerisini ve dışını turna kuşları ile kaplayarak kitabın dünyaya yayılması ve öğrenciler tarafından eksik kuşların çizimini görselleştirmiştir.

Çizgili Pijamalı Çocuk Kitap Çizimi

Yukarıdaki çizimde öğrenci ilgili kitabın sayfa 197’deki “Bölüm 20” başlıklı “Son Bölüm” kısmını resmetmiştir. Bilhassa önemli bulduğu kelimeleri belirleyerek bunların her birini resme aktardığı gözlemlenmiştir. “Tel örgüler, giysi ve botlar, baba” ilgili sayfadan belirlenen ve çizilen kelimeler iken, “sarı levha, arabalar, çizgili pijamalı insanlar, bacası tüten bina, kampın adı yazılı levha” kitap boyunca tekrarlanan ve çizimde olması gerektiğini düşündüğü metaforlardır. Zira kitap boyunca ayrıntıları aktarılan alanın ilgili bölümdeki çiziminde ön bilgiler harekete geçirilerek boşluklar doldurulmuştur.

Malcolm X Kitap Seçimi

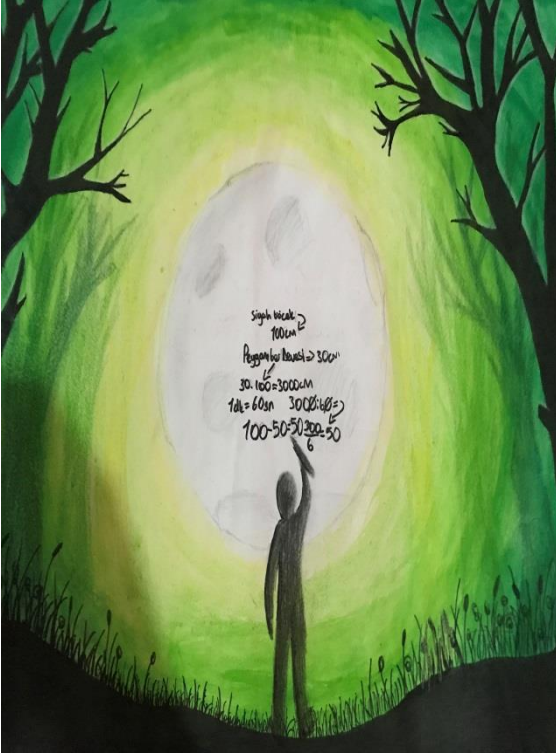
Yukarıdaki çizimde ilgili kitabın 61. sayfasındaki “Özgürlük” kısmı resmedilmiştir. Baharın gelişini anlatan kısımları resmetmek maksadıyla papatya, çiçekler ve kelebek kullanılırken; karakterin olumlu değişimini aktarmak için ceket, gözlük ve düzenli bir insan çizimi yapılmıştır. Mekânın hapisane kapısı olarak anlatımını desteklemek maksadıyla tel örgü çitleri yüksek duvar, büyükçe kapı ve gözetleme kulesi çizimi yapılmıştır.

Çizimlerde kara kalem, sulu boya, pastel boya, kuru boya gibi materyallerin tercih edilmesi öğrencinin kendini ifade esnasında en doğru olacağını düşündüğü araçlara yöneldiğini göstermiştir.

Şu Acayip Gökyüzü Kitabı: Pastel Boya

Haritada Kaybolmak Kitabı: Sulu Boya Çizimi

Charlotte Bronten'in Gizli Maceraları: Karakalem Çizimi

Hazırlanan çizimlerin 9'unda yazı kullanılmıştır. 4 resimde eserin ismi yazılmış, isim yazılı eserlerin 3 tanesi kapak olarak tasarlanmıştır. 1 çizimde resmin ana fikrini veren Osmanlıca ifadenin açıklaması, bir başka resimde eserin belkemiğini oluşturan soru, bir başka eserde ise metnin bir kısmı yazılmıştır. Kullanılan yazılar incelendiğinde resimlerin anlaşılabilirliğini artırmak amacıyla destekleyici unsur olarak yazıya başvurulduğunu göstermektedir. Bilhassa edebî bir eserin çiziminde tamamlayıcı

Zamanın Kısa Tarihi Kitabı Kapak ve Tema Kavramları Çizimi

Eserlerin çizimin tema çerçevesinde gerçekleşeceği algısıyla okumada daha dikkatli, seçici oldukları düşünülmektedir. Okuma yöntemlerinden tam okuma yöntemini kullandıkları, geri dönüşler esnasında kolaylık sağlaması için not alarak okuma, altını çizerek okuma, seçici okuma gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir. “Siyah İnci” eserinin okunması esnasında “at” metaforuna dair olan kısımların altını çizmek suretiyle toplandığı, “Çizgili Pijamalı Çocuk” adlı eserin çiziminde “tel örgü, çizgili pijamalı insan, yaşanan barınaklar” gibi kavramların metin boyunca ayrıştırıldığı ve not alındığı, “Fahrenheit 451” adlı eserde yangın tüpü ve kitap metaforlarının geçtiği noktaların işaretlendiği “Şu Acıyıp Uzak” adlı eserde sıklıkla tekrar eden kavramların (güneş, dünya, astronot) resmedildiği gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin belirlenen kitaplara çizim açısından bakma çalışmalarında tasvir ifadelerinin daha dikkat çekici ve belirleyici buldukları görülmüştür. Zira detay bilgilere ulaşılan tasvir cümleleri çizim esnasında öğrenciye daha fazla bilgi vermektedir. Somut kavramlara yönelik verilen detay bilgiler çizimleri şekillendirmektedir. Aşağıda verilen “Ay Işığı Sokağı” çiziminde 5. sayfada geçen bir lahzanın tasviri görselleştirilmiştir. Gece, müzik, ay, evler, gökyüzü, kişi, afiş, tül ve sokak gibi kavramlar hakkında verilen tasvir içerisindeki detaylar öğrenci tarafından resme dönüştürülmüştür. Bilhassa eserde geçen her yerin kapalı olma durumu, sokağın boşluğu, müziğin geldiği evin kapısının açık bir şekilde çizimi tasvirin derinlemesine detaylandırılmasının sonucudur.

Ay Işığı Sokağı Çizimi

Zihinde canlanan sahnenin resme dönüştürülmesi sürecinde kelimelerin renk ve çizimlere dönüştürülmesi öğrencilerin zihinsel süreçlerini de ortaya koymaktadır. Öğrencilerin kitap seçimleri, seçilen kitaplardaki çizilen kısımlar iç dünyaları, duygu ve düşünceleri hakkında fikir vermektedir. Seçilen kısımların zihin süzgecinden geçirilerek resme dönüştürülmesi öğrenciye dair ipuçları vermektedir. “Ay Işığı Sokağı” adlı eserin gece yarısını anlatan çiziminde gecenin kasvetini aktarmak amacıyla karakaleme başvurulması, “Siyah İnci” adlı eserin genelinden ata dair kavramların ayrıştırılarak bir bütün hâline getirilmesi, “Çizgili Pijamalı Çocuk” adlı yapıtta öğrencinin başta bu esere yönelmesi akabinde eserin en çaresiz anlarından birini resmetmesi bu çizimde çarpıcı gördüğü noktaları resme yerleştirmesi, “Fahrenheit 451” adlı eserin özünü oluşturan metaforlar olarak kitap, yangın tüpü ve benzin bidonu tercih edilerek tek bir nesne şeklinde çizimi renk seçiminde ateş ve tehlike rengi olarak kullanılan kırmızının tercihi, “Malcolm X” adlı eserde değişim ve özgürlüğün işlendiği bölümün tercih edilmesi, “Kiraz Ağacı İle Aramızdaki Mesafe” adlı eserde renkler aracılığı ile cam sahnesinin çizimi, çizimde yılbaşına binaen ağaç motifi, saatin 12.00’ye gelmesi, karakterin giysisinin detaylandırılması, “Sadako ve Kâğıttan Bin Turna Kuşu” adlı eserde fikrin dünyaya yayılma kısmının kitabın kavramlarından olan turna kuşları ile renkli bir şekilde aktarılması öğrenciler hakkında ipuçları vermektedir. Ana kavramlardan ortak yargıya ulaşmanın öğrenciler tarafından sıklıkla kullanıldığı çizimlerde renklendirmenin de tema çerçevesinde çeşitlendiği görülmektedir.

Kiraz Ağacı İle Aramızdaki Mesafe Kitabı

“Deyimler ve Öyküleri”, “Mevlana’dan Seçme Öyküler” adlı bölümlerden oluşan kitaplarda ilgilerini çeken ve resmetmeye en uygun gördükleri kısımlara yönelmeleri öğrencilerin eserlerde etkilendikleri temalar hakkında fikir vermektedir. Temelde listeye tavsiye ettikleri kitaplar akabinde listeden seçtikleri eserler öğrencilerin yöneldikleri temalar, türler hakkında fikir vermektedir.

Deyimler ve Öyküleri Kitap Çizimi

Mevlana'dan Seçme Öyküler Kitap Çizimi

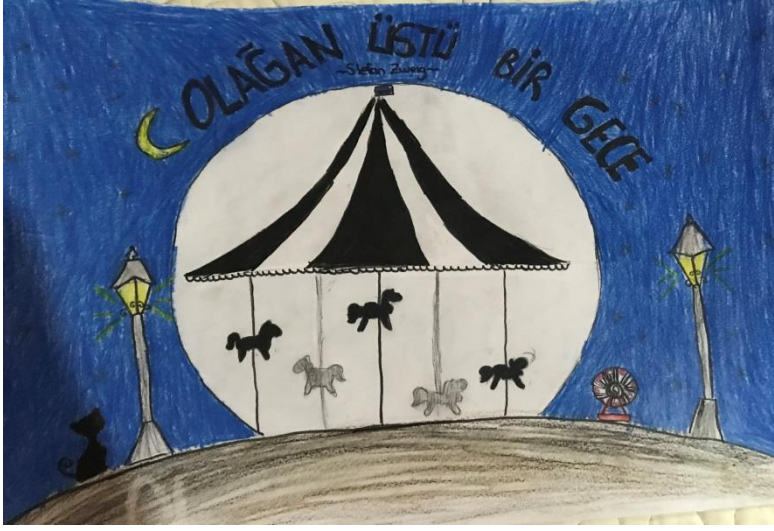
“Küçük Prens” adlı çizimde tüm renklerin aktif kullanımı ve başkarakter olan Küçük Prens ile birlikte tilkinin çizimi öğrencinin hangi kahramanlara öncelik tanıdığını göstermektedir. Küçük Prens’in boyun şalı ve yıldızlar ayrıntılarına öncelik tanınmıştır. Kitabın geçtiği uzay boşluğu ve galaksiler konusuna da dikkat çeken yıldız çizimleri öğrencinin kitaba dair önemli gördüğü hususları resim içerisine aktardığını göstermektedir.

Küçük Prens Kitap Çizimi

“Olağanüstü Bir Gece” adlı eseri kaleme alan öğrencinin gökyüzünü mavi tercih etmesi, tüm eserin kendinde uyandırdığı izlenimi lunapark metaforu ile çizime aktarması öğrenci hakkında fikir vermektedir.

Olağanüstü Bir Gece Kitap Çizimi

“Sen Çanakkale’ nin Hangi Kahramanısın?” adlı yapıtta öğrencinin son sahnede millî ve manevi duygulara eğilen bir bölüme yönelmesi arka planda bayrak, asker gibi ayrıntıları resmetmesi kişiler arasındaki farkı belirlemek amacıyla kıyafetler arasında ayrımı çizime yansıtması, olay örgüsü içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olan belgeyi resmin dikkat çekici noktasında daha net olarak resmetmesi öğrenci hakkında fikir vermektedir.

Sen Çanakkale’ nin Hangi Kahramanısın?

Çalışma sonunda ortaya çıkan ürün, sonuç odaklı öğrencilerin süreç içerisinde aktif kıldığı için sürece dikkat etmelerini sağlamaktadır. Bilhassa yeni öğretim programlarının da ana tezlerinden olan ürün odaklı olmaktan çıkılarak süreç odaklı olmaya yönelim çalışmada “kitap tavsiyesi, kitabın seçimi, kitabın okunması, kitapta çizilmeye karar verilen bölümün belirlenmesi, çizilecek bölüme uygun materyal ve tekniklere karar verilmesi, çizime başlanması, çizimin düzenlenmesi, paylaşma” aşamaları ile karşılık bulmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma neticesinde edebî bir eserin eğitim öğretim sürecinde resim sanatı ile anlatılabileceği, okuma becerisini destekleyici çalışma olarak kullanılabilmesi gözlemlenmiştir. Edebiyat ürünlerinin salt Türkçe ve edebiyat dersleri ile alakalı olmadığı disiplinler arası çalışmalara müsait olduğu, kitap okuma hassasiyeti ve edebî eserlerin derslerde kullanımı hususunda diğer branşların da gerekli yönlendirmeler ile öğrencilere rehber olacağı bilinmelidir.

Kız ve erkek öğrencilerin edebî eser seçimi hususunda farklı yönelimlerinin olacağı bu hususta “öğrenciye görelilik” ilkesinin yadsınamayacağı göz ardı edilmemelidir. Öğretmenlerin gerek derslerde tavsiye edecekleri kitaplarda gerekse öğrencilerin kitap seçimlerinde bu değişikliklerin salt o temaya ve türe yönelmedikçe doğal olduğunu kabul ederek hareket etmesi gerekmektedir. Alan araştırmalarının neticelerinden olan kız öğrencilerin duygusal eserlere; erkek öğrencilerinse bilim, tarih, macera konulu eserlere yönelme eğilimleri, ilgili araştırma ile alan yazının örtüştüğünü göstermektedir.

Öğrencilerin eser seçiminde genellikle yabancı eserlere yönelmesi, yerli edebiyata yeterince vakıf olmamaları, yerli edebiyat içerisinde kendilerine hitap eden eserlerle karşılaşmamları ile yakından ilişkilidir. E-kitap uygulaması, öğretmenler tarafından öğrencilere sunulan tavsiye kitap listelerinin yabancı edebiyata ağırlık vermesi, öğrencilerin önceliği yabancı edebiyata tanınması gibi etkenler yerli edebiyattan ziyade yabancı edebiyata yönelim göstermenin sebeplerinden olabilmektedir. Öğrencinin yerli edebiyat ürünlerine yönlendirilmesi hususunda öğretmenin rehber vazifesi üstlenerek doğru eserlerle tanışmasına yardımcı olması okumanın elzem ihtiyaçlarındandır.

Çizimlerde öğrencilere belli kalıpların ve şemaların verilmemesi öğrenciyi geniş düşünmeye ve üretim esnasında oluşturduğu eserden emin olmaya yöneltecektir. Bu sebeple öğrencilere edebî değeri olan, ahlaki, millî ve kültürel değerlere aykırı olmayan dilediği kitabı seçme hürlüğü sağlanmalıdır. Bu özgür ve öğrenciye göre olan çerçevenin oluşturulması esnasında listenin öğrenciler ile birlikte öğrenci tavsiyeleri doğrultusunda hazırlanması, boya türü, yöntem fark etmeksizin çizime olanak tanınması öğrencinin kendini rahat bir şekilde ifade etmesini sağlamaktadır.

Sanatın bireysel izlerden oluştuğu, sanat eserinin kaleminden çıktığı kişinin izleri olduğu gerçeği yok sayılmamalı, getirilen ürünlere bu minvalde yorumlar yapılmalıdır. Bilhassa sanatta güzel, çirkin, iyi ve kötü kavramlarının göreceli olduğu unutulmamalıdır. Öğrencilere yapılacak olan eleştiriler ve düzeltmelerde bireysel farklılıklar yok sayılmamalıdır.

Kaynakça

- Ak, Melike, Merve Nazlı, Okan Kocayılmaz, Saliha Dilara Şener, Simge Tekin. 2012. Kitap Seçimini ve Kitap Okunmasını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Gediz Üniversitesi.
- Akın, Sunay. 2014. *Ay Hırsız*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Aktaş, Şerif. 2009. Edebî Metin ve Özellikleri. A. Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. s.39.
- Anameriç, Hakan, Fatih Rukancı. 2003. E-kitap Teknolojisi ve Kullanımı. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*. c.17 s.2: 147-166.
- Arı, Gökhan, Alparslan Okur. 2013. Öğrencilerin İlköğretim 100 Temel Eseri Okuma Durumu. *TSA*. s.3
- Arıcı, Ali Fuat. 2008. *Okuma Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arslan, Volkan. 2017. *Sen Çanakkale'nin Hangi Kahramanısın?*. İstanbul: Kalem Vakfı Yayınları.
- Asal, Raşel Rakella. 2013. *Tarih ve Edebiyatın Ortaklığı*. (http://www.dipnotkitap.net/DENEME/Tarih_ve_Edebiyat.htm sitesinden 06.10.2019 tarihinde indirilmiştir.)
- Aytaç, Gürsel. 2014. *Yaratıcı Yazarların Yaratıcılığı ve Edebiyat Görüşleri*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Aytaç, Gıyasettin. 2003. Okuma Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *TÜBAR*. s.155-160.
- Ayvazoğlu, Beşir. 2009. Edebiyat ve Resim Elele. *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*. s.423.
- Balcı, Ahmet. 2012. Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Üzerine Hazırlanan Lisansüstü Tezler Hakkında Bir Meta-Analiz Çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. c.9 s.17: 195-206.
- Baş, Bayram. 2010. Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *TÜBAR*.
- Başman, Sevgi. 2017. *Malcolm X*. İstanbul: İlk Gençlik Yayınları.
- Beyreli, Latif, Duygu, Ak Başoğul. 2017. Küçük Prens'in hedef Kitle: Çocuklar Mı? Yetişkinler Mi?. *Synergies Turquie*. n.10: 107-121.
- Boyne, John. 2015. *Çizgili Pijamalı Çocuk*. İstanbul: Tudem Yayınları.
- Bradbury, Ray. 2018. *Fahrenheit 451* (çev. Dost Körpe). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Buğra Bilen, Hatice. 2000. *Cumhuriyet Döneminde Resim Edebiyat İlişkisi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Cervantes, Miguel De. 2016. *Don Kişot*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çakıcı, Dilek. 2007. Ön Örgütleyicilerin Okumaya Yönelik Tutum Üzerindeki Etkileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. c.8 n.14:65-82
- Çılgın, Sınar. 2006. Çocuğa Büyülü Bir Dünyanın Kapılarını Açmak. *Millî Eğitim*. c.172: 175-182.

- Coerr, Elanor. 2010. *Sadako ve Kâğıttan Bin Turna Kuşu* (çev. Zuhul Yeke). İstanbul: Beyaz Balina Yayınları
- Çolak Aydın, İnci. 2017. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Resim ve Edebiyatta Paylaşılan Ortak Dil. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı (Doktora Tezi).
- Dayıoğlu, Gülten. 2007. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Sempozyumu*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. 23: 15-18.
- Demiray, Kemal. 1965. *Türkçe Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Deniz, Ercan. 2015. Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*. c.3 s.2: 46-64.
- Dwyer, Julie, Neuman, Susan. 2008. Selecting Books For Children Birth Through Four: Adevelopmental Approach. *Early Childhood Education Journal*. v.35 n.6: 489-494.
- Enginün, İnci. 1987. "Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış". (Haz. Mustafa Ruhi Şirin), Çocuk Edebiyatı Yıllığı. İstanbul: *Gökyüzü Yayınları*. s.37-46.
- Exupery, Antoine De Saint. 2015. *Küçük Prenses* (çev. Cemal Süreya, Tomris Uyar). İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Göçer, Ali. 2010. Türkçe Öğretiminde Çok Uyarınlı Bir Öğrenme Ortamı Oluşturmak İçin Seçkin Edebi Ürünlerden Yararlanma. *TÜBAR*.
- Gündüzalp, Selim. 2017. *Deyimler ve Öyküleri*. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Hawking, Stephen. 2013. *Zamanın Kısa Tarihi*. İstanbul: Alfa Basım.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. 1994. *Estetik, Güzel Sanat Üzerine Dersler* (çev. Taylan Altuğ, Hakkı Hünler). İstanbul: Payel Yayınları.
- Huck, Charlotte, Barbara Kiefer. 1997. Children's Literature In The Elementary School. *Mcgraw-Hill College*
- Işık, İhsan. 1982. *Cemil Meriç'le Bir Konuşma*. İstanbul: Suffe Kültür Sanat Yıllığı.
- Kara, Cem. 2012. Çocuk Kitabı Seçiminde Resimlerle İlgili Olarak Ebeveynin Dikkat Etmesi Gereken Başlıca Unsurlar. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. c.1 s.2.
- Karakaş, Özge. 2013. 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Tutumları Üzerine Bir Araştırma (Meb Tarafından Ortaokul Öğrencilerine Önerilen 100 Temel Eser Örneğinde). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Karakoç, Sezai. 2017. *İslam'ın Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Meriç, Cemil. 1998. *Kırk Ambar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, Berna. 2018. *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oğuzkan, Ferhan. 2001. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Öztürk, Cemil, Rahmi Otluoğlu. 2002. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. s.15: 173-182.
- Pala, İskender.2009. *Katre-i Matem*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Peretti, Paola. 2018. *Kiraz Ağacı ile Aramızdaki Mesafe* (çev. Esmâ Fethiye Mutlu). İstanbul: Genç Timaş
- Plehanov, Georgi. 1987. *Sanat ve Toplumsal Hayat*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Rowland, Laura. 2017. *Charlotte Bronte'nin Gizli Maceraları*. Martı Yayınları.
- Rumi, Mevlana Celaleddin. 2012. *Mevlana Mesnevi'den Seçmeler*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Russell, Bertrand. 2013. *Sorgulayan Denemeler* (çev. Nermin Arık). İstanbul: Say Yayınları.
- Sartre, Jean Paul. 2015. *Edebiyat Nedir?* çev. Bertan Onaran. İstanbul: Can Yayınları.
- Sewell, Anna. 2011. *Siyah İnci*. İstanbul: Arkadaş Yayıncılık.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. 1998. *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. 2019. *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Temizyürek, Fahri. 2003. Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi. *TÜBAR*.
- Tolstoy, Lev. 2007. *Sanat Nedir?* (çev.Mazlum Beyhan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Topçu, Nurettin. 2016. *İsyân Ahlakı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tumanov, Vladimir. 2015. *Haritada Kaybolmak* (çev.Mine Kazmaoğlu). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Turgut Pektaş, Özden. 2018. Çocuklara Yönelik Etkileşimli E-Kitap Uygulamaları. *STD*. 205-221.
- Uslu, Tarık. 2012. *Şu Acayip Uzay*. İstanbul: Uğur Böceği Yayınları.
- Verne, Jules. 2018. *80 Günde Devr-i Alem* (çev. Pınar Güzelyürek). İstanbul: Yabancı Yayınları.
- Yavuzer, Haluk. 2015. *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yükselen, Arzu, Yumuş, Melike, Işık, Esra. 2016. Çocuk Kitabı Seçme Kriterlerine İlişkin Okul Öncesi Eğitimcilerin Görüşleri. *Başkent University Journal Of Education*. c.3 s.2: 161-168.
- Zarifoglu, Cahit. 2004. *Yaşamak*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Zweig, Stefan. 2016. *Ay Işığı Sokağı* (çev. Regaip Minareci). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Zweig, Stefan. 2016. *Olağanüstü Bir Gece* (çev.İlknur İgan). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Wilde, Oscar. 2018. *Dorian Grey'in Portresi* (çev. Zeynep Batumlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Winterson, Jeanette. 2018. *Sanat Başkaldırır: Coşku ve Cüretkârlık Üzerine* (çev. Zeynep Baransel).
İstanbul: Sel Yayıncılık.